

LUND UNIVERSITY

Heleneholmsskolan

Bjerstedt, Sven; Bernhardsson, Yngve

Published in:

Elbogen: Malmö Kulturhistoriska Förenings årsskrift 2013

2014

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Bjerstedt, S., & Bernhardsson, Y. (2014). Heleneholmsskolan. I R. Rohlin, S. Ersgård, M. Björk, K. Martinsdotter, & A. Reisnert (Red.), *Elbogen: Malmö Kulturhistoriska Förenings årsskrift 2013* (Vol. 81, s. 117-127). Malmö kulturhistoriska förening.

Total number of authors:

2

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Elevminnen från sent 70-tal

Carl Nyrén-komplexets gula tegel inramade min uppväxt. Efter sex år vid Munkhätteskolan tillbringade jag de följande sex på Heleneholm (1974–80), först på högstadiet, därefter på gymnasiet naturvetenskapliga linje. Var och en har sina minnen. För dem som själva var med står den tid och de händelser som jag här berör säkert i delvis annorlunda belysning. Det är som det ska vara. De här raderna fyller sitt syfte, om de kan fungera som "retrieval cues" för någons egna minnesbilder. Särskilt gymnasieåren framstår i min backspegel som en ljus och privilegierad tid. Jag minns överlag god och givande undervisning, ett gott skolklimat och en synnerligen framstående lärarkår – det var ju en försöks- och demonstrationsskola. En av de mera profilerade lärarna, i hela sitt väsen ett levande utropstecken, förde dock i lokalradio och insändarspalter under min tid vid skolan ett ständigt korståg mot den förhatliga "flumpedagogiken" – men det var säkert på andra skolor som han menade att den bedrevs.

Mitt sista läsår vid Heleneholm präglades visserligen av turbulens. Skyddsombudet utverkade att säkerheten i skolans korridorer skulle garanteras av ett patrullerande vaktbolag. Det var första gången i svensk skolhistoria som något sådant skedde. I grunden var detta förstås en mörk och allvarlig sak. Så här långt efteråt kan den för mig ändå bitvis framstå i ett annat skimmer – genom en av de aktörer som figurerade i krisens marginal. En vacker måndag tog en lärare tillfället i akt att banka en misshaglig högstadielev i huvudet med en batong, som under helgen inköpts för ändamålet. Sedan rapporterade han bedriften till Tusentipset i Kvällsposten.

Nej, alla var förstås inte framstående. Men Heleneholmsskolan var ändå en ovanligt fin skola. Något som starkt bidrog till det var den tidens sociala nätverk, där troligen långt fler skolungdomar än i dag kunde känna att de blev sedda av vuxenvärlden. Det fanns många viktiga maskor i det nätet. En av de viktigaste var skolvärdinnan och den värme och trygghet hon bidrog med. Hon fanns där för alla, liksom flera andra trygga nav i skoltillvaron: "mattanterna", syokonsulenter, kuratorn, fritidsledaren, vaktmästaren... En person som troligen saknar motsvarighet i nutiden var Heleneholmsskolans övernaturligt minnesgoda schemaläggare. När hon mötte en avsigkommen högstadieparvel i rasthallen kunde hon dels ögonblickligen identifiera honom, dels också tala om för honom i vilket klassrum han just vid denna tidpunkt borde befinna sig!

På den tiden fanns det knappast några gymnasieutbildningar med inriktning på idrott, musik och teater. Sådan verksamhet bedrev eleverna i förekommande fall vid sidan av den vanliga undervisningen. Och fallen förekom! I skolbetyget dokumenterades de ibland som "Frivillig undervisning". Själv var jag oduglig till idrott, men desto mer aktiv i musik- och teatersammanhang. Jag får nog säga att gymnasieåren i det avseendet innebar en frösådd som kom att bli avgörande för min senare inriktning. Skolans musikdirektör Tord Alemo ägnade generöst mängder av fritid åt att träna med vår lilla jazzgrupp, "Heleneholmsskolans Hot Four". Det vore synd att säga att högstadielärarna jublade över vår musik. Vid en morgonsamling i åttan annonserade vi nästa nummer: "Deep purple". Ett hoppfullt sus gick bland jeansjackor och snusdosor: äntligen har de tagit sitt förnuft till fånga! Besvikelsen var tydlig när klarinetten intonerade en söt 30-talsballad med mycket lite hårdrock i sig.

Heleneholmsskolans legendariska teaterförening, som startades under skolstrejken 1966, var ytterst livaktig under mina skolår. En 1700-talspjäs (Molière, Holberg, Sheridan) sattes upp vid en koncentrationsdag i svenska varje höst. Därutöver gavs exempelvis lundaspexen *Karl XII* (våren 1977) och *Elisabeth I* (våren 1979), Brechts *Tolvskillingsoperan* (våren 1978), och mitt och Bo Andersens (sedermera TV-filmade) spex *Mack-Bett* (våren 1979). I mindre format spelades ett brett spektrum av samtidsdramatik: från Arrabal och Pinter över Astrid Lindgren till improvisationsteater. Föreningens betydelse för generationer av unga kan inte överskattas.

Dessutom måste jag med tacksamhet nämna lärarkårens enastående beredvillighet att stå på scen, exempelvis i Heleneholmsversioner av lundaspexen *Djingis Khan* våren 1977 och *Bismarck* våren 1979 samt i mitt nyskrivna spex *Wild Wester* våren 1980. Dessutom agerade de med liv och lust i långfilmen *En kritvit historia* (1977), skriven och regisserad av gymnasisten Jörgen Westerhov. På vilken annan skola skulle något sådant ha varit möjligt? Varje måndagseftermiddag slöt lärarspexensemblen mangrant upp i aulan för att repetera repliker, sånger och danssteg. Med stor beundran minns jag dem alla: inte minst studierektorn, som trotsade en monumental scenskräck i sin långtifrån type-castade rolluppgift som desperadon Cactus Kid; och svenskläraren och tenorsångaren, som gladeligen vände ut och in på sina lungor för scenkonstens skull, ivrigt avgrundshostande i sin strävan att skänka maximal trovärdighet åt porträttet av den otäcke saloonägaren Slimey Ted W. Whip.

Sjuttiotalets skola skilde sig förstås radikalt från dagens, när man ser till den tekniska utrustningen. Smartphone och Internet fanns inte ens som en glimt i det visionäraste öga. Våra informationskällor var av mer skrymmande slag. Där skedde dock en utveckling. Under de år jag minns blev stencilerna mindre blå, mindre kladdiga, mindre doftstarka. Efter högstadiets räknesticka kom gymnasiets miniräknare: en TI-25. I flera avseenden låg Heleneholm "i framkant", inte

minst lokalmässigt. Där fanns språklaboratorium med Tandberg-bandspelare i klassuppsättning, där fanns rikhaltig utrustning för naturvetenskapliga demonstrationer och laborationer. Och där fanns de otäcka One-Way-Screen-salarna, där klassrumsskeendena kunde studeras av för oss osynliga lärarkandidater och metodiklektorer. Åh, jag minns biologilärarens högljudda förtjusning ("Nå, Sven, vad liknar den?!") när ett exemplar av särskilt fallisk form föll i mina händer vid övningen i svampbestämning. Mina kinder blev högröda, inte minst vid tanken på alla lärarkandidater som begäpade det hela bakom spegeln...

Bakom ett sådant fenomen som spegelsalen fanns naturligtvis övertygelsen om att det låg ett värde i att de som skulle utbilda sig till lärare fick demonstrationer av särskilt god undervisning, sådan den bedrevs vid en särskilt utvald och utrustad skola. Den övertygelsen hade nog visst fog för sig. Tveklöst hade Heleneholmsskolan en sällsynt framstående lärarkår. Då och då förundras jag över att lektioner i exempelvis tyska och franska språken som gavs för 35 år sedan än i dag finns tydliga i minnet och kan vara till påtaglig hjälp för mig – det säger en del om språklärarnas beundransvärda skicklighet den gången! Men någon rundmålning medger inte utrymmet här. I stället vill jag, i tron på det goda exemplets makt, försöka ge en något fördjupad bild av en av dessa framstående lärare.

Lektor **Sven Glad** var, vågar jag säga, den förnämligaste pedagogen av dem alla. Hans undervisning var ambitiös, systematisk, klok och engagerad. Den präglades i hög grad av hans minutiösa förberedelser (de många demonstrationerna med hjälp av Lärarhögskolans fysikinstrument!), av hans kunniga och grundliga pedagogiska omsorg (de långa, nästan högtidliga härledningarna av centrala formler, eller hans åskådliga beskrivningar av hur elektronerna "kilar" i tråden!) – och av hans vidsynta utblickar. Exempel på de senare gav de många beigefärgade fysik- och kulturhistoriska fördjupningsavsnitten i den kunskapsdiga *Gymnasiefysik* – men jag minns också hur han kunde fånga genom att återge starka personliga minnen, som exempelvis skildringen av byggnadsarbetarnas usla arbetsvillkor i hans barndoms Landskrona, särskilt tegelbärarnas utslitna ryggar och förkortade liv. Den bilden dök upp under en diskussion om elektricitetskällan kärnkraft, som ju under vår skoltid var starkt ifrågasatt. Elektriska hissar har sedan 1920-talet inneburit väsentligt lindrade arbetsförhållanden. Det gick inte att ta miste på Sven Glads engagemang, när han talade om teknikens betydelse och möjligheter att förbättra världen.

En av Sven Glads viktigaste tillgångar var hans talang – och medvetna strategier – för att få unga människor att inse sin egen förståelseförmåga. Bland de många ljusa minnesbilderna av Sven Glad finns en del ögonblicksminnen från lektionssalen. Hans vänliga humor var ett verksamt pedagogiskt medel, som nog kunde få oss att emellanåt känna att det ändå fanns hopp om oss: jag minns hur han under ett

resonemang i rörelselära roat utbrast till en av mina kamrater: "nej, du Lars, nu tänker du som Aristoteles igen!" Hans smittande intresse för fysikhistoriens personhistoriska galleri och hans sociala patos kunde träda i lycklig union, som när han berättade om hur Janne Rydbergs legendariska huvudräkningsförmåga (exempelvis parallell addition av fyra talkolumner, om jag minns rätt) var en följd av att denne måst försörja sig som siffergranskare i Allmänna sparbanken.

Jag såg honom då och ser honom fortfarande som den mest framstående i en skara mycket framstående lärare. För oss, som nu är i femtioårsåldern, blev han i flera avseenden ett föredöme. Han var inte bara en stor naturvetare och en stor pedagog utan också – och kanske framför allt – en stor humanist, en människovän. I en mening personifierade han också det som gjorde Heleneholmsskolan så speciell: närheten till lärarutbildningen, och kombinationen av högstadium och gymnasium. Många Heleneholmslärare förtjänar att harangeras. I tacksamhet väljer jag att låta Sven Glad stå som en symbol för dem alla.